

פרק כ"ה / פרשת נבל הכרמלי (חלק ג)

ג. בשני המקרים מברך האיש את האישה על הטובה שעשתה לו, ובלשון זהה. בועז אומר לרות:

בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בְּיָמֶיךָ (רות ג, י).

וכך גם מברך דוד את אביגיל:

וּבְרֹדֶךָ טַעַמְךָ וּבְרֹדֶךָ אֶתְּ (שמ"א כ"ה, לג).

ואף זו לשון יחידאית, שאינה מופיעה בשום מקום אחר במקרא.

ד. שני הסיפורים מסתיימים בנישואים בין האיש והאישה:

וַיִּקַּח בְּעֵז אֶת רֹת וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה (רות ד, יג);

וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַבֵּר בְּאַבְיָגַיִל לְקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה... וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה (שמ"א כ"ה, לט-מב).

ה. קשה להתעלם מביטוי נוסף המופיע אך ורק בשני הסיפורים הללו. בועז פונה לנערו ומבקש מהם:

וְלֹא תְכַלְמֶנּוּ (רות ב, טו).

ואותה לשון עצמה נזכרת בדברי דוד לנבל, ואחר כך בדברי נערי נבל לאביגיל:

לֹא הִכְלַמְנוּם... וְלֹא הִכְלַמְנוּ (שמ"א כ"ה, ז-טו).

ו. שני הסיפורים מתרחשים בתקופה חגיגת מבחינה כלכלית: פרשת רות ובעז מתרחשת בתקופת הקציר, ופרשת דוד ואביגיל – בתקופת גז הצאן.⁴

מה משמעותה של הקבלה זו? דומה, שבדרך זו משיב המקרא על שאלה משמעותית מבחינה מחשבתית. במה זכה דוד, שנקרתה אביגיל בדרכו ומנעתו מחטא? מדוע לא זכו חוטאים אחרים שמישהו יעצור אותם בדרך? לאור הקבלה זו ניתן לומר, שאכן זכות אבות – וליתר דיוק: זכות אימהות – היא שעמדה לדוד במקרה זה. בשכר מעשי החסד של רות ובזכות ענוותה, זכה בן בנה, בשעה שהיה נתון על עברי פי פחת, להינצל מעשיית הרע על ידי אישה שדמתה במידותיה לרות זקנתו.⁵

ב. עם נבל תתבר

מכאן נוכל לעבור לסופו של הסיפור – מותו של נבל הכרמלי:

4 קווי דמיון נוספים: א. בשני הסיפורים נערכה הפגישה בסתר: בפגישת רות ובעז נאמר "וַיִּאמְרָ אֵלַי יִדְעֶה כִּי בָאָה הָאִשָּׁה הַגֵּרָה" (רות ג, יד), ועל אביגיל נאמר "וְלֹאִישָׁה נָבֵל לֹא הִגִּידָה" (שמ"א כ"ה, יט); ב. בשתי הפגישות באה לשון דומה ביחס להגעת האישה למקום הפגישה – "וַתֵּרָד הַגֵּרָה" (רות ג, ו), "וַיִּרְדֹּת בְּסֵתֶר הַהָר... וַתֵּרָד מֵעַל הַחֲמוֹר" (שמ"א כ"ה, כ-כג); ג. שתי הנשים פונות אל האיש בלשון הענווה "אֲמַתְּךָ" (רות ג, ט [2]; שמ"א כ"ה, כד [2], כה, כח, לא, מא).

5 עוד על הזיקה שבין מגילת רות ובין דרכו של דוד עיין בהרחבה בספרי מקבילות נפגשות: מקבילות ספרותיות בספר שמואל, עמ' 121-133.

א. בין אביגיל לרות המואבייה

בשיעור הקודם ראינו כיצד הצליחה אביגיל בתבונתה הרבה למנוע מדוד שפיכות דמים מיותרת, שכן עם כל חומרת מעשהו של נבל, עדיין לא היה בכך כדי להצדיק עונש מוות עליו ועל ביתו, כפי שחשב דוד לעשות בתחילה. לשבחו של דוד ייאמר, שהוא אכן הצליח להפנים את המסר של אביגיל, ואף בירך אותה על שמנעה ממנו להגשים את מחשבתו הראשונה.

מעניין לראות, שקיימת הקבלה בין דמותה של אביגיל בפרקנו לדמות קודמת לה מבחינה היסטורית: רות המואבייה, אם סבו של דוד. נעמוד על נקודות ההקבלה שבין הסיפורים והדמויות, ובמיוחד בין המפגש שבין דוד ואביגיל למפגש שבין רות ובעז:

א. בשני הסיפורים מביעות הנשים כבוד כלפי האיש באופן זהה:

וַתִּפֹּל עַל פְּנֵיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה (רות ב, י);

וַתִּפֹּל לְאַפֵּי דָוִד עַל פְּנֵיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה (שמ"א כ"ה, כג).

יצוין, כי רות ואביגיל הן הנשים היחידות במקרא שנאמר עליהן הביטוי "וַתִּפֹּל [...] עַל פְּנֵיהָ".¹

ב. אלו הן שתי הנשים היחידות במקרא הרומזות לאיש על רצונן להינשא לו. רות אומרת לבעז:

וַתֹּאמֶר אֲנֹכִי רוֹת וּפְרִשְׁתָּ כְּנֶפֶךָ עַל אֲמַתְּךָ כִּי גָאֵל אֶתְּ (רות ג, ט).²

ואף אביגיל אומרת לדוד:

וְהָיָה כִּי יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדֹנָי כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּרְ אֶת הַטּוֹבָה עֲלֶיךָ וַיְצַוְךָ לְנָגִיד עַל יִשְׂרָאֵל... וְזָכַרְתָּ אֶת אֲמַתְּךָ (שמ"א כ"ה, ל-לא).³

1 אצל נשים אחרות נאמרו ביטויים אחרים: אצל האישה התקועית – "וַתִּפֹּל עַל אֶפְיָה אַרְצָה וַתִּשְׁתַּחוּ" (שמ"ב י"ד, ד); אצל בת שבע – "וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע אֶפְיָם אַרְצָה וַתִּשְׁתַּחוּ לְמַלְכָּךָ" (מל"א א', לא); אצל האישה השונמית – "וַתִּבֹּא וַתִּפֹּל עַל רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה" (מל"ב ד', לז); ואצל אסתר – "וַתִּפֹּל לְפָנָיו וַתִּגְדֹּל" (אסתר ח', ג).

2 ועיין רש"י שם: "כנף בגדך לכסותי בטליתך, והוא לשון נישואין". וראב"ע כתב: "רמז לקחת לו לאשה".

3 חז"ל ראו בדברים אלו הצעה שאינה הגונה: "אמר רב נחמן: היינו דאמר אינשי [זהו שאומרים העולם]: איתתא בהדי שותא פילכא [רש"י: עם שהאשה מדברת היא טוהה, כלומר, עם שהיא מדברת עמו על בעלה – הזכירה לו את עצמה, שאם ימות ישאנה]. איכא דאמרי [יש אומרים]: שפיל ואזיל בר אוואז ועינוהי מיטייפי [הולך האווז הלך ושחוח, ועינוו צופות למרחוק]" (מגילה י"ד ע"ב). בירושלמי (סנהדרין פ"ב ה"ג, כ ע"ב) הביקורת חריפה אף יותר: "מלמד שפקרה עצמה, וכיון שפקרה עצמה פגמה הכתוב: בכל קרייא את קרי אביגיל, בר מהדין פסוקא 'ויאמר דוד לאביגיל', כלומר: שבפסוק הבא מופיע שמה של אביגיל בצורה חסרה, 'אביגיל', כביטוי לחוסר הנחת של המקרא מדבריה.

נראה, שאכן נתן הקב"ה לנבל זמן עשרה ימים להשלים את המהלך ולחזור בתשובה, ועל כן ראו חז"ל בימים אלו מקבילה לעשרת ימי תשובה. אלא שנבל, כך מסתבר, לא הפנים את הלקח, ולא שינה באופן מהותי את דרכיו. משסר ההלם הראשוני, חזר נבל להתנהגותו הרגילה מימים ימימה. אשר על כן, לאחר עשרה ימים נגפו ה', והוא מת.

ג. אפילוג

סיפור דרמטי זה מסתיים באופן חגיגי:

(לט) וַיִּשְׁמַע דָּוִד כִּי מָת נְבֹל וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֲשֶׁר רָב אֶת רֵיב חַרְפְּתֵי מִיד נְבֹל וְאֶת עֲבֹדוֹ חֲשָׁף מֵרַעַה וְאֶת רַעַת נְבֹל הִשִּׁיב ה' בְּרָאוּשׁוֹ וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַבֵּר בְּאַבְיָגַיִל לְקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה: (מ) וַיָּבֵאוּ עֲבָדֵי דָוִד אֶל אַבְיָגַיִל הַכַּרְמֶלֶה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ לֵאמֹר דָּוִד שָׁלְחָנוּ אֵלֶיךָ לְקַחְתָּךְ לוֹ לְאִשָּׁה: (מא) וַתִּקֶּם וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אֶפְיָס אֶרְצָה וַתֹּאמֶר הֲנֵה אֲמַתְךָ לְשִׁפְחָה לְרַחֵץ רַגְלֵי עַבְדֵי אֲדֹנָי: (מב) וַתִּמְהַר וַתִּקֶּם אַבְיָגַיִל וַתִּרְכַּב עַל הַחֲמֹר וַחֲמֵשׁ נְעָרֹתֶיהָ הַהֹלְכוֹת לְרַגְלָהּ וַתִּלְךָ אַחֲרַי מְלֹאכֵי דָוִד וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה:

דומה, שהמקרא מדגיש את הקשר בין הכרת דוד בצדקת דרכה של אביגיל לבין רצונו לשאתה לאישה. דוד מודה לקב"ה שמנע ממנו לחטוא ורב את ריבו, ובמילים אחרות: חוזר על הדברים שאמרה אביגיל. גם בסיפור קטן זה מתגלה אישיותה הצנועה והמיוחדת של אביגיל, שאינה רואה עצמה ראויה להינשא לדוד. בנישואי דוד עם אביגיל באה לידי ביטוי שאיפתו להמשיך את קו החסד והצניעות של אם אמו, כאמור לעיל. בהמשך נעמוד בע"ה על השפעתה של פרשה זו על דרכו של דוד ויחסו לחיי אדם.

ועדיין לא תם הפרק, והוא מציין שתי עובדות נוספות:

(מג) וְאֶת אַחֲיָנָעַם לָקַח דָּוִד מִיִּזְרְעֵאל וַתְּהִיֵּין גַּם שְׂתִיָּהֵן לוֹ לְנָשִׁים: (מד) וְשֹׂאוֹל נָתַן אֶת מִיכָל בִּתּוֹ אִשָּׁת דָּוִד לְפִלְטִי בֶן לִישׁ אֲשֶׁר מַגְלִים:⁸

8 המקרא לא ביאר כיצד יכול שאול לעשות צעד כזה, והגמרא (סנהדרין יט ע"ב) העלתה כמה אפשרויות בדבר. לפי דעה אחת, נחלקו שאול ודוד במקדש במלווה (לדעת רש"י הכוונה ל"עשר גדול" [שמ"א י"ז, כה] שהתחייב שאול לדוד על הריגת גלית, ואילו היד רמה סובר שהכוונה לשכירות על פעולת הריגת גלית, שהרי להלכה "ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף") ופרוטה (=ערלות הפלשתים), אם דעתו על המלווה (שאלו) או על הפרוטה (דוד), ולכן סבר שאול שקידושי מיכל לא חלו (ועיין אבני מילואים סימן כ"ח ס"ק לז).

לפי דעה אחרת, אומר רבי יוסי: "מה קידושי מיכל לפלטי בעבירה, אף קידושי מירב לעדריאל בעבירה", ומשמע שלשאל לא הייתה הצדקה הלכתית למעשהו (אך עיין רש"י שם ד"ה קדושי מיכל). דעה זו משתמעת מתוך סדר אליהו רבה פירקא כט, מהד' איש שלום עמ' 159, שם נמתחת ביקורת חריפה מאוד על שאול: "שאלו מלך ישראל גסות רוח היתה בו, לפיכך נהרג ונעקרה ממנו מלכותו... ולא עוד אלא שמשמר קינאה ונקמה בלבבו על ישראל בכל מקומות מושבותיהם, מה שנצטוו לעשות לא עשה... מה שלא נצטוו לעשות עשה... הרג את נוב עיר הכהנים, וזלזל בעריות ונתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי וגו', ושאל באוב וידעונים, והרבה לעשות תועבות גדולות בישראל, לפיכך נהרג ונעקרה מלכותו". פירוש זה העלה גם ר"י כספי כאן: "אולם אין מחוקי להאריך בשאלות

(לו) וַתָּבֵא אַבְיָגַיִל אֶל נְבֹל וְהָנָה לוֹ מִשְׁתָּה בְּבֵיתוֹ כְּמִשְׁתָּה הַמֶּלֶךְ וְלֵב נְבֹל טוֹב עָלָיו וְהוּא שָׁפַר עַד מְאֹד וְלֹא הִגִּידָהּ לוֹ דָּבָר קֶטֶן וְגָדוֹל עַד אֹר הַבֶּקֶר: (לז) וַיְהִי בְבֶקֶר בְּצֵאת הַיּוֹן מִנְבֶלֶת וַתִּגַּד לוֹ אִשְׁתּוֹ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת לָבוּ בְּקֶרְבוֹ וְהוּא הָיָה לְאָבִן: (לח) וַיְהִי כַּעֲשָׂרֵת הַיָּמִים וַיָּגַף ה' אֶת נְבֹל וַיָּמָת:

לראשונה מאז תחילת הסיפור מתערב הקב"ה באירועים, ומביא על נבל את מותו. בכך, כפי שכבר ציינו בשיעורים הקודמים, בא לידי ביטוי השיפוט המקראי על נבל, ששילם בחייו על התנהגותו כלפי דוד. מעניינת במיוחד הדרך שבה מצא נבל את מותו. תחילה מתאר המקרא את משתהו של נבל "כְּמִשְׁתָּה הַמֶּלֶךְ", ובו הוא משתכר "עַד מְאֹד". ביטויים אלו מראים את שחצנותו של נבל, הפועל בלא גבולות ובלא מעצורים. אל מול התנהלות זו בולטת תבונתה של אביגיל, שלא ראתה לנכון לומר לו דבר בשעת שכרותו, שאז ממילא לא תהא בכך כל תועלת; היא ממתינה עד הבוקר, עד שיפוג יינו, ורק אז פונה אליו בדברים.

ואולם, כאן מתרחש אירוע בלתי-צפוי: "וַיָּמָת לָבוּ בְּקֶרְבוֹ וְהוּא הָיָה לְאָבִין". מדוע? מה היה כל כך נורא בדברים שאמרה אביגיל לנבל? פירוש תמוה כתב רש"י: "וימת לבו – שנצטער על המנחה שהובאת לדוד" (וכן כתב רד"ק). לעניות דעתי, קשה לראות תיאור זה כמוסב על קמצנותו של נבל, שלא יכלה להכיל את מתנתה של אביגיל לדוד, עד כדי כך שלבו מת בשל כך. מצודת דוד פירש, שפחדו של נבל נבע מהחשש שמא בסופו של דבר יבוא דוד ויילחם בו.

ברם, דומה שיש לראות את התמונה באופן רחב יותר. מסתבר שסיפורה של אביגיל המחיש לנבל, בפעם הראשונה בחייו, עד לאן הביאה אותו התנהגותו הנלווה. אמנם אביגיל הצליחה לעצור את התקפתם של דוד ואנשיו על נבל, אך לולא אביגיל, שפעלה באופן הפוך לחלוטין לדרכו של נבל, הייתה התקפה זו מכלה את נבל ואת ביתו. קשה לדעת אם היה בהתנהגותו זו של נבל משום הכרה בדרך החטאים שבה הלך ותחילתה של תשובה מסוימת, או שמא הייתה כאן רק תחושה של פחד ותסכול ממצבו. דומה, שגם חז"ל עמדו על המורכבות שבמצבו זה של נבל:

'ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל', [עשרה ימים] מאי עבדתיהו? ... רב נחמן אמר רבה בר אבונה: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים⁷ (ראש השנה יח ע"א).

6 דומה שיש כאן משחק מילים, המבוסס על הצירוף "נבל יין", הנזכר בספר שמואל כמה פעמים (א', כד; י', ג; שמ"ב ט"ז, א; ועיין ירמיהו י"ג, יב): נבל הפך עצמו לנבל יין, ואביגיל המתינה עד שיצא ממנו היין.

7 הגמרא מביאה הסבר נוסף לכך שגזר דינו התעכב בעשרה ימים: "אמר רב יהודה אמר רב: כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד". ייתכן שהדברים מכוונים כלפי המילה הקשה האמורה בביקור נערי דוד אצל נבל (ראה שיעור 47 הערה 9) – "וַיְדַבְּרוּ אֶל נְבֹל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּשֵׁם דָּוִד וַיַּחַחוּ" (פס' ט); המנוחה הרגעית שמצאו נערי דוד אצל נבל, זיכתה אותו בכמה ימי חסד.

• בית המדרש הווירטואלי שליך ישיבת הר עציון
• האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
• האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
• משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
• דואל: office@etzion.org.il
• .....

אם בנישואי דוד לאביגיל ניתן היה לראות היבט חיובי, הרי נישואיו לאחינועם כבר מעוררים תמיהה. דוד הלוא כבר נשוי ממילא למיכל בת שאול, והוספת אישה שלישית – היינו: שתי נשים נוספות על מיכל – איננה נראית חיובית. יש לזכור, שמיכל סיכנה את חייה ויצאה נגד שאול אביה על מנת להציל מפניו את דוד, בעלה האהוב. מסתבר, ששאול נתן את מיכל לפלטי בן ליש עוד קודם לכן, וכפי שמשמע מהלשון "וְשָׂאוֹל נָתַן" (ולא "וייתן שאול"). אבל הסמיכות שיוצר המקרא בין שני האירועים רומזת כי קיים קשר, ולו מוסרי-רעיוני בלבד, בין לקיחת נשים נוספות לבין אבדנה של מיכל מדוד.

מצד שני, יש לבחון את המציאות הזו גם מצדה של מיכל. המקרא מעמיד כאן את שתי הזהויות של מיכל זו בצד זו: "מִיכַל בַּת־דָּוִד", מצד אחד; "אִשְׁת־דָּוִד" – מצד שני. אך סתם המקרא ולא פירש, מה היה יחסה של מיכל לצעד זה, ומתוך שתיקתו ניתן להניח כי המעשה לא נתקל בהתנגדות מיוחדת. גם בהמשך האירועים משמע שבין מיכל לפלטי בן ליש התפתחה מערכת יחסים חיובית (עיין ש"ב ג', טו-טז). מה גרם אפוא לפער העצום שבין אהבתה של מיכל לדוד ומסירות נפשה למענו בפרקים "ח-ט", לבין נישואיה לפלטי בן ליש בפרק כ"ה?

נראה, ששורש העניין נעוץ בדברים עליהם עמדנו בהרחבה לעיל בפרק י"ח (שיעור 36). כאמור, אהבת מיכל לדוד הייתה חד-צדדית. במצב כזה, לא היה בכוחן של מסירות הנפש של מיכל ויכולתה לעמוד כנגד אביה להתקיים לאורך ימים. עם בריחתו של דוד וניתוק הקשר בפועל בינו למיכל, גברה השפעתו של שאול עליה, והיא החלה להרגיש שהיא קודם כול "בַּת־שָׂאוֹל", ורק אחר כך "אִשְׁת־דָּוִד". עם כל הסיוע שהעניקה לדוד, היא בחרה להישאר בביתה, ולא הצטרפה אל דוד בנדודיו. בחירה זו, שהביאה אותה, בסופו של דבר, להינשא לאחר, הייתה בחירה גורלית, שהשפיעה על חייה מכאן ועד יום מותה.

• .....
• כל הזכויות שמורות לישיבת הר עציון ולרב אמנון בוק, תשס"ח
• עורך: בעז קלוש
• .....
•

ותשובות על זה והדומה לזה, איך עשה זה שאול וגם פלטי... כי הם ידעו מה שעשו; ואם היה בזה עון לשאול – והיה עם עון עמלק וזולתו...". אפשרות נוספת עולה במדרש בראשית רבה לב א (דפוס וילנה עמ' סו), ולפי שכנע דואג האדומי את שאול לבטל את נישואי מיכל לדוד, משום שדוד הוא מורד במלכות וחייב מיתה: "אמר לשאול: וכי יש אישות לדוד? הלא מורד במלכות הוא וחשוב כמת... ודמו מותר ואשתו מותרת. עמד שאול ונתן מיכל אשת דוד על פיו לפלטי בן ליש". רד"ק כאן הביא את דברי הגמרא בסנהדרין וכתב עליהם: "וכל אלה הדברים רחוקים מדרך הפשט", והוסיף: "והנכון בעיני כי גט נתן דוד למיכל, כי כן ראינו ששנא שאול את דוד אחר שנתחתן עמו, עד שברח דוד מפני שאול, וכראות שאול כי דוד היה בורח, אף על פי שהיה חוזר אליו לפעמים, הכריחו לתת גט לבתו שלא תשב עגונה, ועשה כן; ושאל נתנה לאשה לפלטי בן ליש".